

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน

กษมา อัสวีไชยตระกูล¹, สุรศักดิ์ มีบัว²

^{1,2}นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹E-mail : s59123440158@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานเกิดจากการที่เจ้าพนักงานของรัฐที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ มีการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นโดยมิชอบ จากการใช้ดุลพินิจดังกล่าวอาจ ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและความสงบสุขเรียบร้อยของสังคม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติ และวิธีการในการตรวจค้นอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าในประเทศไทยนั้นมีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั่น ที่บัญญัติถึงเรื่องของการตรวจค้นในที่สาธารณะไว้ใน มาตรา 93 แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้ระบุถึงวิธีการ และขั้นตอนในการตรวจค้นว่ามีอย่างไรบ้าง ส่งผลให้ในปัจจุบันเจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นตามความรู้สึกพึงพอใจของตนเอง มิได้ค้นโดยอาศัยเหตุอันควรสงสัยที่กฎหมายบัญญัติไว้และมีหลักปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงควรที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมถึงเรื่องขั้นตอนของการตรวจค้นและวิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานต่อผู้ถูกตรวจค้นให้ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อให้กระบวนการตรวจค้นเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

คำสำคัญ : การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน, การตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

The problem in using the legal discretion of the officers on the inspection search in the public place.

Kasama Uschaiyakul¹, Surasak Meibua²

^{1,2} undergraduate students Faculty of Law Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Sunandha Rajabhat University

¹E-mail : s59123440158@ssru.ac.th

Abstract

At present, the problem in using the legal discretion of the officers on the inspection search in the public place is caused by the government officers authorized by the law making the discretion of the wrongful search. From the use of such discretion may affect rights and freedom of the people, as well as the peace and order of the society. The objectives of this study are as follows: (1) To study the general concepts regarding the principles of practices and methods as well as the accuracy inspection search as specified by the law. (2) To analyze problems and guidelines to match with the using legal discretion of the officers on the inspection search in the public place using qualitative research methods making use of data collection and data analysis. The results of this study can be found out that in Thailand there is only the Criminal Procedure Code prescribing the subject of public search in Section93. However, the said law does not specify how the methods and steps in the search to be done, resulting the officers at present making the discretion of the search according to their own satisfaction and do not search by reason of reasonable suspicion as provided by the law and also of incorrect practices from the principles, which affect rights and the freedom of the people. Therefore, the law should have been amended to cover the process of the search and the procedures of the officers towards the suspected person in a more clearly and concrete manner to enable the search process to be fair and just in accordance with the spirit of law.

Keywords : Using the legal discretion of the officers, Inspection search in the public place, Criminal procedure code

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

บทนำ

การตรวจค้นในที่สาธารณะของประเทศไทยนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด” เมื่อพิจารณาจากกฎหมายดังกล่าว พบว่ายังไม่ได้มีการระบุถึงขั้นตอนและวิธีการตรวจค้นไว้อย่างชัดเจน และไม่ได้กำหนดขอบเขตหรือให้ความหมายของเหตุอันควรสงสัยในการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นว่าเหตุการณ์อย่างไรจึงจะเป็นเหตุอันควรสงสัยที่เจ้าพนักงานจะทำการตรวจค้นได้

ในปัจจุบันข่าวของการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานพบว่ามีกรณีตรวจค้นโดยมิชอบ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 15 ต.ค. 2561 เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอข่าวกรณีเกี่ยวกับ สาวไว้ออส.หญิงตรวจลูกพี่ลูกน้องลูกหลานหน้าอก - ของสงวนริมถนน อ้างมีพิรุณ โดยเนื้อข่าวกล่าวว่าผู้ใช้เฟซบุ๊ก Naazneen Binlee โปสต์คลิปขณะที่สาวซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องกำลังถูกเจ้าหน้าที่ อส. หญิงคนหนึ่งตรวจค้นร่างกายอย่างละเอียดทั้งที่อยู่ริมถนน ซึ่งเป็นที่สาธารณะบริเวณมัสยิดควนหิน ต.พะวง อ.เมือง จ.สงขลา และในบริเวณที่ตำรวจเรียกก็มีเจ้าหน้าที่ผู้ชายยืนอยู่ไม่ไกล โดย อส.หญิงรายนี้ลูบลำไ้ของสงวนปลดกระดุมกางเกงค้นหาสิ่งต้องสงสัย ซึ่งในขณะนั้น ผู้โปสต์คลิปพูดขึ้นในทำนองว่า “ถ้ามีอะไรคงไม่ขับเข้าด่าน” จากนั้น อส.หญิงเปลี่ยนไปลูบลำไ้หน้าอก (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) จากตัวอย่างดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงาน ต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานของประเทศไทยนั้น ยังมีการขอตรวจค้นโดยมิชอบ ซึ่งคำว่า ดุลพินิจในทางกฎหมายประกอบด้วยคำว่า “ดุล” กับคำว่า “พินิจ” โดยคำว่า “ดุล” แปลว่า เท่ากัน เสมอกัน เท่าเทียมกัน ส่วนคำว่า “พินิจ” แปลว่า การพิจารณา ดุลพินิจจึงมีความหมายว่าการวินิจฉัยที่สมควร การพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรม

นอกจากนี้ศาลฎีกาของไไทยนั้นได้มีคำพิพากษาในเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นอยู่พอสมควร จะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8722/2555 ซึ่งศาลได้วินิจฉัยในเรื่องเหตุอันควรสงสัยไว้อย่างชัดเจนว่าเจ้าพนักงานจะคิดสงสัยเอาเองไม่ได้ต้องมีเหตุผลสนับสนุน และข้อเท็จจริงปรากฏให้เกิดความสงสัยด้วยจึงจะค้นได้ และต้องไม่เป็นข้อสงสัยที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติ และวิธีการในการตรวจค้นอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะ

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทความฉบับนี้ ซึ่งสามารถแยกการอธิบายความหมายของ “ดุลพินิจ” “สาธารณะสถาน” “สิทธิและเสรีภาพ” และ “การค้นบุคคล” ออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

1. ความหมายของดุลพินิจ

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่ามีผู้ที่ให้คำนิยามของคำว่า “ดุลพินิจ” หลายแห่ง กล่าวคือ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ให้ความหมายไว้ว่า ดุลพินิจ (อ่านว่า ดุน-ละ-พิ-นิต) ประกอบด้วยคำว่า “ดุล” กับคำว่า “พินิจ” โดยคำว่า “ดุล” แปลว่าเท่ากัน เสมอกัน เท่าเทียมกัน ส่วนคำว่า “พินิจ” แปลว่าการพิจารณา ดังนั้น คำว่า “ดุลพินิจ” จึงมีความหมายว่า การวินิจฉัยที่สมควร การพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรม คำว่า ดุลพินิจใช้ในเรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมในการตัดสิน เช่น ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจพิจารณาหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์และจำเลยเสนอ แล้วจึงตัดสินคดีอย่างเที่ยงธรรม เมื่อเขาทำผิดก็ต้องยอมรับโทษ โทษจะหนักเบาเพียงใดก็แล้วแต่ดุลพินิจของศาล การตรวจสอบข้อสอบอัตนัยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ตรวจ การอนุมัติงบประมาณในวงเงินที่จำกัดให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าหน่วยงาน คำว่า “ดุลพินิจ” ออกเสียงว่า ดุน-พิ-นิต ตามระบบเสียงของภาษาไทย หรือ ดุน-ละ-พิ-นิต ตามลักษณะของคำสมาส อีกทั้ง คำว่า “ดุลพินิจ” จะใช้ว่า “ดุลยพินิจ” (อ่านว่า ดุน - ละ - พิ - นิต) ก็ได้ (บทวิทิตยสาร, รู้ รัก ภาษาไทย, สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2553)

ในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นนั้นทางกฎหมาย ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการตรวจค้นโดยมิชอบ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8722/2555 เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าบริเวณที่เกิดเหตุอยู่บนถนนสุทธานาสไมซ์หลังซอยโรงถ่านตามที่สืบตำรวจโท ก. และสืบตำรวจตรี พ. อ้างว่ามีอาชญากรรมเกิดขึ้นประจำแต่อย่างไร และจำเลยไม่มีท่าทางเป็นพิรุณเพียงแต่นั่งโทรศัพท์อยู่เท่านั้นการที่สืบตำรวจโท ก. และสืบตำรวจตรี พ. อ้างว่าเกิดความสงสัยในตัวจำเลยจึงขอตรวจค้น โดยไม่มีเหตุผลสนับสนุนว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดความสงสัยในตัวจำเลย จึงเป็นข้อสงสัยที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเพียงอย่างเดียว ถือไม่ได้ว่ามีเหตุอันควรสงสัย ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ที่จะทำการตรวจค้นได้ การตรวจค้นตัวจำเลย จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยซึ่งถูกระงับโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จึงมีสิทธิโต้แย้งและตอบโต้เพื่อป้องกันสิทธิของตน ตลอดจนเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งใดๆ อันสืบเนื่องจากการปฏิบัติที่ไม่ชอบดังกล่าวได้ การกระทำของจำเลย จึงไม่เป็นความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง (กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา, 2557) จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จะได้เห็นได้ว่าการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานนั้น จะต้องมิเหตุอันควรสงสัย และมีเหตุผลสนับสนุนเพียงพอในการขอตรวจค้นมิใช่เพียงแต่ความรู้สึกของเจ้าพนักงานเพียงอย่างเดียว ซึ่งการตรวจค้นโดยมิชอบของเจ้าพนักงานนั้นเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการกระทำเช่นนี้อาจจะก่อให้เกิดผลเสียต่อประชาชน และกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศชาติอีกด้วย

2. ความหมายของสาธารณสถาน

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (3) หมายความว่า สถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์, 2562) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. สถานที่ใด ๆ 2. ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

สถานที่ใด ๆ หมายถึง อาคารบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือที่ว่างเปล่ามีขอบเขตก็ได้ แต่ข้อสำคัญสถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ เช่น ร้านค้าในขณะเปิดขายของเป็นสาธารณสถานซึ่งเป็นสถานที่ที่ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไป และสถานที่หนึ่งอาจเป็นสาธารณสถานในขณะหนึ่ง แต่อาจไม่ใช่สาธารณสถานในอีกขณะหนึ่งก็ได้ เช่น โรงภาพยนตร์ ในเวลาฉายภาพยนตร์ เป็นสาธารณสถาน เพราะ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ แต่ในเวลาไม่เปิดฉายภาพยนตร์ หรือปิดโรงภาพยนตร์ ในขณะนั้น
ย่อมไม่ใช่สาธารณสถาน (วิษระพงษ์ สังคะสิน, 2551)

3. ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพใน
ชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่
กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะ
กระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ” (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2562)

ทั้งนี้ ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย นอกจากคำว่า สิทธิ (right) ในทางกฎหมายได้มีนักกฎหมายหลาย
ท่านให้คำนิยามไว้ ดังนี้

สิทธิ คือ ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้ง
บังคับการให้เป็นไปสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เช่น สิทธิในครอบครัว สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิใน
เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในการเลือกอาชีพ ถิ่นที่อยู่ การเดินทาง สิทธิในทรัพย์สิน เป็นต้น (สุเทพ เอี่ยมคง, 2552)
หรืออาจกล่าวได้ว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับ
ทรัพย์สิน และบุคคลอื่น หรือเรียกร้องให้บุคคลอื่น หรือหลายคนกระทำการหรืองดเว้นกระทำการบางอย่าง
เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน (อุดม รัฐอมฤต และคณะ, 2544, น. 86)

ซึ่งจะเห็นได้ว่านักกฎหมายต่างๆ ได้มีการพูดถึงสิทธิของบุคคล รวมถึงมีกฎหมายรับรองการกระทำ
และ หน้าที่ทางสังคมเอาไว้ นอกจากนี้ นักวิชาและนักกฎหมายหลายท่านยังได้ให้ความหมายของคำว่า
เสรีภาพเอาไว้ ดังนี้

คำว่า เสรีภาพ หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง
โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้าง หรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเอง
ที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่การที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแล้วแต่ละคน
จะตัดสินใจกระทำการหรือไม่กระทำการสิ่งใด นอกเหนือจากต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึง
กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม เช่น ศิลปินที่ 1 สมัยพ่อขุนรามคำแหง
มหาราช บ่งบอกถึงเสรีภาพในการประกอบอาชีพไว้อย่างน่าสนใจว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อน
จูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงือนค้าทอง ค้า” (สุเทพ เอี่ยมคง,
2552)

4. ความหมายของการค้นบุคคล

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายว่า การค้นบุคคล หมายความว่า พยายามหา
ให้พบโดยวิธีสืบเสาะ แสวงหา เป็นต้น

ในทางตำรวจกฎหมาย ได้ให้ความหมายของการค้นบุคคลว่า เป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญา
ของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น มีอำนาจในการดำเนินการ การค้นบุคคลเป็นการกระทำเพื่อจับกุมผู้ต้อง
สงสัยหรือเพื่อพบสิ่งของที่สามารอาจใช้เป็น พยานเอกสาร เป็นของกลาง หรือเป็นพยานวัตถุ หรือเป็น
การกระทำเพื่อช่วยบุคคล (คณิต ณ นคร, 2538) หรืออาจกล่าวได้ว่า การตรวจค้น หมายถึง การค้นหาวัตถุที่

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ถูกพบอยู่ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือเพื่อพิสูจน์ความผิด และผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิด (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2549, น. 30) โดยได้กำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐ 2 ประเภท คือเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน และพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งไม่ได้อนุญาตให้ประชาชนดำเนินการค้นไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม โดยการดำเนินการดังกล่าว จะต้องกระทำไปเพื่อหาสิ่งของอันเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิด หรือหาตัวบุคคลก็ได้ (ศุภฤกษ์ ศุภกรเสพย์, 2545, น. 14)

นอกจากนี้ ทฤษฎีการค้นในที่สาธารณะสถานของกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน ได้แก่ กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษและจะขอยกข้อกฎหมายดังกล่าวขึ้นมาเพื่อเป็นกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ให้อำนาจตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด แต่ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขฉบับที่ 4 (Fourth Amendment) โดยบัญญัติไว้ตอนหนึ่งว่า “สิทธิของประชาชนที่จะมีความมั่นคง ปลอดภัยร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และสิ่งของจากการจับ ตรวจค้น หรือ ยึดโดยไม่มีเหตุอันควรเชื่อแน่ว่ามีการกระทำความผิด ซึ่งได้มาจากการสืบสวน หรือปฏิญาณและหมาย จะต้องระบุให้แน่ชัดถึงสถานที่ที่จะถูกตรวจค้น บุคคลที่จะถูกจับ หรือสิ่งของที่จะถูกยึด” รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา จึงไม่ได้ห้ามเจ้าพนักงานของรัฐในการตรวจค้น และยึดในทุกกรณี แต่ห้ามเฉพาะการตรวจค้น และยึดที่ไม่มี “พยานหลักฐานที่น่าเชื่อว่าจะกระทำความผิด” (Probable cause) บทบัญญัตินี้จึงคุ้มครองเคหสถาน เอกสาร และข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวที่ปัจเจกบุคคลสามารถแสดงได้ถึง “ความคาดหวัง ความเป็นส่วนตัวตามสมควร” แม้การเรียกให้หยุด และการตรวจค้นตัวบุคคลจะไม่ใช่การจับ (arrest) ที่ต้องใช้มาตรฐานมี “พยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่ากระทำความผิด” (Probable cause) แต่การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐในการเรียกให้หยุดและตรวจค้นตัวบุคคล ก็ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เช่นกัน (จิรสุดา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 31)

โดยประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งการใช้อำนาจการตรวจค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานออกเป็น 2 ช่วง คือ การเรียกให้หยุด (stop) และการตรวจค้นตัวบุคคล (frisk) และเงื่อนไขในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานกล่าวคือ เจ้าพนักงานต้องมีเหตุอันควรสงสัย (Reasonable suspicion) ทั้งการเรียกให้หยุด และการตรวจค้นตัวบุคคล

1. การเรียกให้หยุด (stop) และการตรวจค้นตัวบุคคล (frisk)

1.1 ความหมายตาม Black's Law Dictionary

“การเรียกให้หยุด และการตรวจค้นตัวบุคคล” หมายถึง การควบคุมตัว การถามคำถาม และการตรวจค้นตัวบุคคลในเวลาสั้นโดยตำรวจ เพื่อหาอาวุธที่ซ่อนอยู่ เมื่อเจ้าหน้าที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลได้กระทำความผิดหรือกำลังจะไปกระทำความผิด การเรียกให้หยุด และการตรวจค้นตัวบุคคล สามารถทำได้โดยไม่ขัดรัฐธรรมนูญ แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะกระทำโดยไม่มีหมายหรือไม่มีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่ากระทำความผิด (Probable cause) ตามคำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาที่วินิจฉัยในคดี Terry V. Onio, 392 U.S.1,88 S.Ct.1868 (1968) (จิรสุดา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 31-32)

1.2 ความหมายตามคำพิพากษาศาลสหรัฐอเมริกา

ศาลได้ให้ความหมายของคำว่า “เรียกให้หยุด” ว่าเมื่อใดก็ตามที่เจ้าพนักงานตำรวจทำให้วิญญูชน (Reasonable person) เชื่อว่าเขาปราศจากอิสรภาพที่จะเดินทางไปไหนมาไหน เขาได้ทำการหยุด หรือควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้แล้ว จะเห็นได้ว่า การเรียกให้หยุดไม่ใช่การจับ เพราะการจับ (arrest) หมายถึง การนำตัวบุคคลเข้าอยู่ในความควบคุมเพื่อฟ้องคดีต่อไปและเจ้าหน้าที่ที่จะทำการจับได้ ต้องอาศัยมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่าจะกระทำความผิด (Probable cause) ทำให้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่มีหมายจับหรือไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นผู้ต้องสงสัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในการกระทำความผิดครั้งก่อน เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการสอบสวนได้จนกว่าจะมีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่าจะกระทำความผิด (Probable cause) ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นอุปสรรคขัดขวางการกระทำความผิด ยังทำให้ผู้ต้องสงสัยหลบหนีโดยเฉพาะในความผิดร้ายแรงหรือความผิดที่กระทบกับความปลอดภัยสาธารณะ

ดังนั้น ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาจึงได้พัฒนาหลักการเรียกให้หยุด (stop) และตรวจค้นตัวบุคคล (frisk) ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการรักษาระหว่างความสมดุลของเจ้าหน้าที่ในการยับยั้ง และสืบสวนอาชญากรรม และปกป้องตนเอง และผู้อื่นจากอันตรายกับสิทธิของปัจเจกชน ที่รัฐธรรมนูญได้รับรองในความเป็นสิทธิ ความเป็นส่วนตัวของบุคคล ความมั่นคงในชีวิต และอิสระในการเคลื่อนไหว เจ้าหน้าที่จึงมีอำนาจเรียกให้หยุดและกักตัวผู้ต้องสงสัยไว้ได้ แต่ว่าการกักตัวก็ไม่เกินขอบเขต ในกรณีที่กำลังจะมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าหน้าที่เจ้าพนักงานตำรวจได้มีการพูดคุย หรือปฏิสัมพันธ์กับประชาชนจะทำให้เป็นการ “เรียกให้หยุด” หรือ “ควบคุมตัว” (seizure) เสมอไป การเรียกให้หยุดหรือควบคุมตัวนั้น จะต้องเป็นการใช้กำลังทางกายภาพ หรือการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ในการเหนี่ยวรั้งเสริภาพของประชาชน ดังนั้น ถ้าเป็นการถามคำถามที่บุคคลนั้นอาจจะเดินหนีไปได้ ก็จะไม่ใช่การเรียกให้หยุด และการถามคำถามก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำ (จิริสุตา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 32-33)

นอกจากนี้จากการศึกษา พบว่าศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ข้อสังเกตว่าเมื่อเจ้าพนักงานตรวจดูสิ่งของ เช่น หนังสือเดินทาง ตัวเครื่องบิน ใบขับขี่ ในความเป็นจริงบุคคลนั้นก็ไม่มีอิสระที่จะออกไปได้ แม้ว่าในทางเทคนิคจะบอกว่าเป็นการยึดถือสิ่งของ ไม่ใช่การควบคุมตัวบุคคลก็ตาม ซึ่งศาลได้พิเคราะห์จุดนี้อย่างละเอียดว่า การยึดถือสิ่งของแท้จริง คือ การควบคุมตัวบุคคลแล้ว รวมทั้งสถานการณ์อื่นๆที่เป็นการเรียกให้หยุด เช่น เจ้าพนักงานตำรวจเรียกแก๊งซิงมอเตอร์ไซค์ให้หยุดรถ หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจใส่กุญแจมือก็เป็นการหยุดเพื่อการจับกุมแล้ว

1.3 คำพิพากษาศาลที่วินิจฉัยว่าไม่เป็นการเรียกให้หยุดและควบคุมตัวบุคคล

การที่เจ้าหน้าที่ไม่สวมเครื่องแบบ ไม่มีอาวุธ ไม่ได้เรียกให้ผู้ถูกกล่าวโทษแสดงตัวโดยสารหรือบัตรประชาชน จึงไม่มีการละเมิดสิทธิที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ การที่เจ้าหน้าที่เดินเข้าหา และแค่ถามคำถาม จึงไม่ใช่การควบคุมตัว (seizure) จำเลยหลบหนีแต่ถูกตำรวจวิ่งไล่ตาม จำเลยโยนหินใส่ในทันทีและโดนตำรวจภายหลังพบวก่อนหินเป็นโคเคน ศาลวินิจฉัยว่าไม่มีการสัมผัสทางร่างกายไม่มีการยอมจำนนต่ออำนาจของเจ้าหน้าที่จึงไม่เป็นการควบคุมจนกว่าจะมีการเข้าจำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหวของจำเลย ดังนั้นการทิ้งโคเคนขณะวิ่งของจำเลยจึงไม่ใช่ผลของการควบคุมตัวและไม่อยู่ภายใต้หลัก Exclusionary Rule (จิริสุตา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 35)

โดยสรุป การเรียกให้หยุดตาม Fourth Amendment หมายถึง ควบคุมตัวในเวลาสั้น(นาที) หรือเมื่อสถานการณ์ทั้งหมดรอบตัวทำให้บุคคลผู้นั้นเชื่ออย่างมีเหตุผลว่า เขาไม่มีอิสระที่จะออกไปในบริเวณที่ถูกเรียก

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ให้หยุด นอกจากนี้ การเรียกให้หยุดต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อป้องกันการกระทำความผิด หรือเพื่อให้แน่ใจว่า การกระทำความผิดได้เกิดไปแล้ว การเรียกให้หยุดเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น หาพยานหลักฐานจะเป็น การเรียกให้หยุดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าไม่ใช่การเรียกให้หยุดตามความหมายของ Fourth Amendment ผลคือ ศาลไม่อาจทบทวนการกระทำนั้นของเจ้าพนักงานได้ กล่าวคือ ศาลไม่สามารถเข้าไปวินิจฉัยการกระทำ ของเจ้าหน้าที่ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายได้

ถ้าการกระทำเป็นการเรียกให้หยุดตามความหมายของ Fourth Amendment จะต้องมีการวิเคราะห์ ต่อไปว่า การเรียกให้หยุดชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งความชอบด้วยกฎหมายต้องพิเคราะห์ถึงความสมเหตุสมผล (reasonableness) ว่ามีเพียงพอหรือไม่ ข้อเท็จจริงที่จะก่อให้เกิดเหตุอันควรสงสัย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

1) ข้อมูลโดยตรง คือ ข้อมูลหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เจ้าพนักงานเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น สัมผัสด้วยตนเอง ข้อมูลทางตรงที่ศาลฟังว่า มีความสมเหตุสมผล (reasonableness) เช่น 1) ผู้ต้องสงสัยเคลื่อนไหวที่ลับ ๆ ล่อ ๆ 2) มีการซ่อนตัว 3) มีความพยายามที่จะทำลายหลักฐาน 4) การหลีกเลี่ยงการตอบคำถาม 5) การตอบ คำถามที่ขัดแย้งกัน และ 6) มีอาวุธหรือของที่ผิดกฎหมายที่เห็นได้ชัด

2) ข้อมูลที่ได้รับการบอกกล่าวต่อๆ กันมา คือ ข้อมูลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานได้รับจาก ผู้เสียหาย พยาน เจ้าพนักงานอื่น ๆ

ข้อมูลที่ได้รับการบอกเล่าที่ศาลฟังว่า มีความสมเหตุสมผล (reasonableness) เช่น 1) คำกล่าวของผู้เสียหาย 2) คำกล่าวของประจักษ์พยาน 3) คำกล่าวของเพื่อนของเจ้าพนักงาน 4) คำกล่าวของผู้ที่ให้ข้อมูล และ 5) คำกล่าวของผู้นิรนาม

ข้อมูลที่เจ้าพนักงานมีนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลที่ยืนยันถึงการกระทำความผิด เพียงแค่ข้อมูลที่ “อาจเป็นไปได้” เท่านั้น แต่การสรุปจากสัญชาตญาณเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลหรือความเห็นของลูกขุนใน ฐานะผู้ตรวจค้นหาข้อเท็จจริง ไม่สามารถนำมาเป็นเหตุอันควรสงสัยในการเรียกให้หยุดได้ในการประเมิน ความชอบด้วยกฎหมายของการเรียกให้หยุด ศาลพิจารณาภาพรวมของเหตุการณ์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำการ ควบคุมตัว ต้องมีสมมติฐานที่เฉพาะเจาะจง (particular basis) และเป็นภาววิสัย (objective) ในการสงสัย บุคคลที่จะถูกเรียกให้หยุดการวิเคราะห์ต้องมาจากการสังเกตสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากการรายงานของตำรวจ และคำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำในความผิดบางประเภท จากข้อมูลเหล่านี้หากเจ้าหน้าที่ ที่ไม่ได้รับการฝึกมา อย่างดีอาจเข้าใจข้อมูลที่ได้รับมาแตกต่างกันออกไป ความสมเหตุสมผลของการเรียกให้หยุด ศาลจึงวาง มาตรฐานของข้อเท็จจริงไว้ว่า ต้องเป็นระดับเหตุอันควรสงสัย (Reasonable suspicion) เหตุอันควรสงสัย (Reasonable suspicion) หมายความว่าอะไร ศาลไม่ได้ให้คำนิยามไว้ชัดเจน เพียงแต่บอกว่าความรู้สึก ปริมาณ เนื้อหา ระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูลจะมีระดับต่ำกว่า Probable cause (มีพยานหลักฐานที่ น่าเชื่อถือว่าจะกระทำความผิด) และไม่สามารถอยู่บนพื้นฐานของกลางสังหรณ์ (hunch) หรือพื้นฐานของความ สงสัยทั่วไป (General suspicion) เพราะการตรวจค้นตัวเป็นการกระทบสิทธิทางชีวิต ร่างกาย ของบุคคล ดังนั้น เหตุอันควรสงสัยต้องมาจากข้อเท็จจริงทางภาววิสัยที่เฉพาะเจาะจงเป็นรายคดีไป (จรัสสุตา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 36)

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

มีแนวคำพิพากษาของศาล ซึ่งได้ตัดสินไว้หลายเรื่องว่า สถานการณ์ใดเป็นเหตุอันควรสงสัยหรือไม่เพียงพอเป็นเหตุอันควรสงสัยในการเรียกให้หยุด ตามที่กล่าวไปข้างต้น ก่อนที่จะทำการตรวจค้นตัวบุคคล ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาพิพากษาว่าเจ้าพนักงานต้อง

- 1) เรียกให้หยุดก่อน เมื่อเป็นการเรียกให้หยุดแล้ว
- 2) ต้องพิจารณาต่อว่าการเรียกให้หยุดนั้นสมเหตุสมผล (reasonableness) หรือไม่โดยความสมเหตุสมผลของการเรียกให้หยุดต้องมีระดับเหตุอันควรสงสัย
- 3) นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาขอบเขตของการเรียกให้หยุดว่ามีอย่างไร ซึ่งขอบเขตของการเรียกให้หยุดนั้นประกอบด้วย เวลาและสถานที่

ประเทศอังกฤษ

กฎหมายของประเทศอังกฤษ แบ่งอำนาจในการตรวจค้นตัวบุคคลออกเป็น 2 กระบวนการเหมือนประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การใช้อำนาจในการเรียกให้หยุด (stop) และการตรวจค้นตัวบุคคล (search) ทั้งสองกระบวนการเป็นการดำเนินการเพื่อให้ตำรวจมั่นใจว่า มีสิ่งของที่ต้องสงสัยอยู่ในตัวของผู้ถูกตรวจค้นจริง และเป็นกระบวนการที่กระทำก่อนที่จะมีการจับ ดังนั้น การกระทำที่นอกเหนืออำนาจตามหลักการดังกล่าว นอกจากจะทำให้สังคมขาดความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจแล้ว ตำรวจผู้นั้นจะต้องมีความรับผิดชอบทางวินัยด้วย การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจึงต้องอยู่ในกรอบอำนาจของกฎหมาย ดังนั้น การเรียกให้หยุด และการตรวจค้นตัวบุคคล จึงมีการวางกรอบไว้ว่าต้องมี “เหตุอันควรสงสัย” ตาม PACE มาตรา 1(2) - (5) (จรัสดา ถาวรสุขศิริ, 2554, น. 37)

การค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจตาม The police and Criminal Evidence Act 1984 เรียกว่า “PACE” การค้นในที่สาธารณะ โดยกฎหมายอังกฤษใช้คำว่า “Reasonable grounds for believing that” หมายถึง มีเหตุผลตามสมควรที่ทำให้เชื่อได้ว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิด (ประธานศาลฎีกา, 2547, ฉบับที่ 22) ซึ่งเหตุอันควรสงสัย ตามมาตรา 1 คือ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเรียกให้บุคคล หรือยานพาหนะหยุด เพื่อตรวจค้น เพื่อหาทรัพย์สินที่ถูกลักทรัพย์ หรือของต้องห้ามตามกฎหมายอื่น ซึ่งหมายความรวมถึงอาวุธหรือสิ่งที่สามารถใช้ได้อย่างอาวุธในการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หรือใช้ในการทำร้ายบุคคล มาตรการในการควบคุมการใช้อำนาจ การค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการตรวจค้นในที่สาธารณะ มี 3 ประการ ดังนี้

- 1) ก่อนที่จะค้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งแก่ผู้ตรวจค้นว่า ผู้ค้นเป็นใคร และวัตถุประสงค์ในการตรวจค้น นอกจากนี้ต้องแจ้งให้ทราบถึง เหตุที่จะทำการตรวจค้นได้ตามกฎหมาย ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้แต่งเครื่องแบบ จะต้องแสดงบัตรประจำตัวว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- 2) หลังจากการตรวจค้นแล้ว จะต้องทำบันทึกภายในเวลาเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้โดย จะต้องระบุ วัน เวลา สถานที่เหตุแห่งการค้น ชื่อของผู้ค้น และเหตุแห่งการค้น
- 3) บันทึกนี้จะต้องรายงานต่อผู้บังคับบัญชา และผู้ถูกตรวจค้นสามารถขอสำเนาทันทีดังกล่าวได้ (พิพากษ์ เกียรติกรมเลิศ, 2546)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าจากการพิจารณาแนวทางในการศึกษา ในเรื่องการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในการตรวจค้น และทั้งการใช้ความหมาย และข้อมูลจากกฎหมายต่างประเทศที่ได้ยกมาอ้างอิงเปรียบเทียบนั้น จะเห็นได้ว่า รัฐจำเป็นต้องมีการกำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการตรวจค้นที่เป็นประจักษ์อย่างชัดเจน

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

แน่นอน รวมทั้งในการตรวจค้นควรมีหลักในการคิด และพิจารณา เพราะหากเจ้าหน้าที่ขาดดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ อาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามลำดับ

วิธีการดำเนินการศึกษา

1. ระเบียบการศึกษา

ในการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการศึกษา โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารจาก หนังสือ ตำราทางกฎหมายและทางวิชาการ บทความทางกฎหมาย โครงการวิจัยทางกฎหมาย ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคriminalและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดและตัวแม่บทกฎหมายทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทั้งนี้ ผู้เขียนได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual framework) หรือตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2. ขั้นตอนการศึกษา

ผู้เขียนได้กำหนดประเด็นปัญหา และการกำหนดขั้นตอนของการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการตรวจค้นสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในกรณีศึกษาในเรื่องของ ปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน ประกอบกับการเสนอแนวทางในการเสนอร่างกฎหมาย ตลอดจนการให้กรอบแนวทางในการดำเนินการ

3. วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต และ บทความกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาประกอบในการวิเคราะห์ ปัญหาและหาแนวทาง ในการกำหนดกระบวนการในการแก้ไขปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน

4. การรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ใช้การเก็บข้อมูลจากแหล่ง ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 บทความวิชาการ ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 บทความวิชาการ ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต บทความกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ กำหนดกระบวนการในการแก้ไขปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานต่อการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ผลการศึกษา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด”

จากการศึกษากฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ได้กล่าวถึงการตรวจค้นตามดุลพินิจของเจ้าพนักงานเอาไว้ ดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึง ลักษณะของการตรวจค้น คือ หลักการทั่วไปในการค้นหากมีโอกาสขอยุติค้นได้ก็ควรใช้หมายค้น แม้ในบางครั้งการตรวจค้นอาจกระทำได้โดยชอบ ทั้ง ๆ ที่ไม่มีหมายก็ตาม แต่ศาลมักจะเห็นชอบกับการตรวจค้นที่หากได้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามหมายค้น และในการตรวจค้น ในกรณีที่ไม่ต้องมีหมายก็ต้องมีเหตุอันควร มิใช่เหตุอันควรสงสัยเท่านั้นที่จะใช้เป็นเหตุผลในการขอตรวจค้น

ประเทศอังกฤษ กฎหมายได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งมีการระบุวิธีการ และขั้นตอนในการตรวจค้นตัวบุคคล และยานพาหนะไว้อย่างชัดเจนด้วย ซึ่งสามารถกระทำได้เมื่อ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอยู่ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นที่สุด ที่จะต้องทำการค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะไม่ว่าจะเป็นจากเหตุอันควรสงสัย เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือจากการปฏิบัติการปกป้องคุ้มครองภัยของสาธารณชน

สรุปได้ว่า กฎหมายของต่างประเทศ เช่น กฎหมายในประเทศอังกฤษมีการระบุขั้นตอน และวิธีการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานเอาไว้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม แต่ส่วนกฎหมายของประเทศไทยนั้นไม่ได้มีการระบุวิธีการ และขั้นตอนไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด ทำให้เจ้าพนักงานทำการตรวจค้นโดยไม่แจ้งเหตุผลในการขอตรวจค้นหรือไม่ได้แจ้งก่อนมีการตรวจค้นว่าตนเป็นเจ้าพนักงาน ในกรณีที่ไม่ได้สวมใส่ชุดในเครื่องแบบ ซึ่งการกระทำดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อการล่วงละเมิดสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนจึงก่อให้เกิดผลเสียตามมา ด้วยเหตุนี้ในการขอตรวจค้น กรณีศึกษาเฉพาะในที่สาธารณะสถานจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการปฏิบัติอย่างแน่ชัด

อภิปรายผล

จากการศึกษาในเรื่อง การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในสาธารณะสถาน พบว่า การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหากใช้ในทางที่มีชอบก็จะเป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และจะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาในด้านสิทธิ เสรีภาพของประชาชนแล้ว การกระทำของเจ้าพนักงานในทางที่มีชอบอาจส่งผลให้เกิดการลิดรอนสิทธิ เสรีภาพที่เป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานทางด้านกฎหมายของประชาชนในสังคม นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ได้ระบุถึง การห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะสถาน เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัย เป็นต้น

จากข้อกฎหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายได้มีการบัญญัติครอบคลุมถึงสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล แต่จากข่าวกรณีศึกษาที่ได้ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง พบว่า การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานนั้น เจ้าพนักงานตัดสินใจโดยใช้ดุลพินิจของตนเองในการตรวจค้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อตัวบุคคล

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ผู้ถูกค้น เพราะถือว่า เป็นการละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ อีกทั้ง ยังส่งผลต่อความยุติธรรมของประเทศอีกด้วย

ดังนั้น จากการศึกษาจากเอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติถึงลักษณะ และกำหนดขอบเขต รวมทั้งวิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานว่ามีขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่ไว้อย่างไร ซึ่งพบว่ากฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการขอตรวจค้นนั้น ได้มีการบัญญัติถึงลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน มีการทำงานอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน ทั้งนี้ อาจสรุปได้ว่ากฎหมายต่างประเทศในเรื่องการตรวจค้น เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยแล้ว พบว่า มีความแตกต่างกันกับกฎหมายไทย ยกตัวอย่าง เช่น ในกฎหมายต่างประเทศนั้น ได้มีการระบุถึงวิธีการและขั้นตอนในการที่จะทำการตรวจค้นไว้อย่างชัดเจน และถึงแม้ว่าจะไม่ได้กล่าวถึงการใช้อุปกรณ์ของเจ้าพนักงานโดยตรง แต่การกระทำที่มีการระบุขั้นตอน และวิธีการตรวจค้นอย่างชัดเจนถือเป็นการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้น ๆ แต่หากพิจารณาจากกฎหมายของประเทศไทยแล้วนั้น ยังไม่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่ชัดเจนระบุไว้ในกฎหมายของไทย ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในสังคม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่อไปได้

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาการใช้อุปกรณ์ของเจ้าพนักงานในการตรวจค้นในที่สาธารณะสถานนั้น จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขทั้งในด้านกฎหมาย และในด้านทางนโยบาย ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าว อาจจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนรวมทั้งระบบงานยุติธรรมของประเทศ หากมีการออกกฎหมายที่ชัดเจนในด้านกฎหมาย และมีการต่อยอดทางด้านนโยบาย ผลที่คาดว่าจะได้รับ ต่อประชาชนในสังคมก็จะได้รับการแก้ไข ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และ กระทบกระเทือนถึงสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างน้อยที่สุด รวมทั้งจะทำให้สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในสังคมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ และระบบงานยุติธรรมของประเทศมากขึ้น ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในเรื่องข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย และข้อเสนอแนะทางนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

ประเทศไทย ควรที่จะบัญญัติกฎหมายในเรื่องการค้นในที่สาธารณะสถานโดยกำหนดขอบเขตและความหมายของเหตุอันควรสงสัยไว้อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจากกฎหมายในเรื่องการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะของประเทศไทย มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 เท่านั้นที่บัญญัติถึง เรื่องของการค้นในที่สาธารณะสถาน แต่ในมาตราดังกล่าวนี้ มิได้มีการบัญญัติถึง วิธีการในการขอตรวจค้น หรือกำหนดขอบเขต และความหมายของเหตุอันควรสงสัยไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งขั้นตอนในการตรวจค้นมีอย่างไรบ้าง ส่งผลให้ในปัจจุบัน ตามข่าวที่ปรากฏในสังคมพบว่า เจ้าพนักงานมีการใช้อำนาจในการตรวจค้นโดยมิชอบและมีการใช้อำนาจไปในทางที่ผิด ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน เสียหาย จากการตรวจค้นโดยมิชอบ รวมทั้งในบางกรณีเจ้าพนักงานอ้างเพียงว่าตนมีอำนาจในการตรวจค้น โดยไม่แจ้งเหตุอันควรสงสัยในการขอตรวจค้นให้ทราบก่อน ฉะนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 จึงควรที่

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

จะต้องมีการกำหนดถึงวิธีการ และขั้นตอนในการตรวจค้นของเจ้าพนักงาน บัญญัติไว้เพิ่มเติมในกฎหมาย เช่นเดียวกับกฎหมายของต่างประเทศที่มีการกำหนดวิธีการ และขั้นตอนในการตรวจค้นอย่างชัดเจน เพื่อให้การตรวจค้นในที่สาธารณะสถานเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม และตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยจะทำให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

2. ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

กฎหมายได้ให้อำนาจในการขอตรวจค้นแก่เจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ได้แบ่งออกเป็น พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณะสถานได้ โดยเจ้าพนักงานดังกล่าว ควรที่จะปฏิบัติให้ถูกต้อง ในการขอตรวจค้น จะต้องกระทำโดยสุภาพ มีการแจ้งให้ผู้ถูกค้นทราบถึงเหตุแห่งการตรวจค้น และ ควรที่จะมีการบันทึกการตรวจค้นเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน เพื่อเป็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ในการตรวจค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะควรที่จะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ที่เป็นเพศเดียวกับผู้ถูกค้น อีกทั้ง ควรที่จะมีการเปิดหลักสูตรอบรมภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานทั้งฝ่ายตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครอง ในเรื่องการตรวจค้นเมื่อมีการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว ก็จะทำให้เจ้าพนักงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้รวมถึงเป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตาจากอาจารย์สุรศักดิ์ มีบัว ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานเขียนบทความและช่วยเหลือให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางในการเขียนบทความ อีกทั้งให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นคุณประโยชน์

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัวที่สนับสนุนผู้เขียนในทางการศึกษา ทั้งด้านกำลังใจและทุนทรัพย์ตลอดมา

หวังว่าบทความฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษากฎหมายบ้าง ไม่มากก็น้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฒ นคร. (2538). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์. (2562). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93**. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.

สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์. (2562). **ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(3)**. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.

กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. (2557). **คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8722/2555**. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562, จาก <https://deka.in.th/view-528607>.

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2562). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562, จาก <https://cdc.parliament.go.th>.

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

- จริสุตา ถาวรสุขสิริ. (2554). การค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถานและรโหฐาน, (หน้า 31-37). วิทยานิพนธ์
นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). สาววัย อส.หญิงตรวจลูกพี่ลูกน้อง ลูกค้ำหน้าอก-ของสงวนริมถนน อ้างมีพิรุณ.
สืบค้น เมื่อ 7 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1396940>.
- ประธานศาลฎีกา. (2547). ข้อพิจารณาประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- พิพากษ์ เกียรติกรมเลศ. (2546). ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจค้น และการจับกุม โดยมีขอบด้วยกฎหมายศึกษา
เฉพาะกรณีอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นก่อนฟ้องคดี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรพงษ์ สังคะสิน. (2551). สาธารณสถาน. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2562, จาก
<http://oknation.nationtv.tv/blog/outlet/2008/02/24/entry-7>.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2553). ความหมายของคำว่า ดุลพินิจ. บทวิทยุรายการ “รู้รักภาษาไทย
ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เวลา
07.00-07.30น.”. สืบค้นเมื่อ 13 กรกฎาคม 2562, จาก [http://www.royin.go.th/?knowledges=](http://www.royin.go.th/?knowledges=ดุลพินิจ)
ดุลพินิจ
- พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. (2554). ความหมายของการค้น. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2562, จาก
<http://www.royin.go.th/dictionary>.
- ศุภฤกษ์ ศุภกรเสพย์. (2545). การค้นในที่รโหฐานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, หน้า
14. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุเทพ เอี่ยมคง. (2552). สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย. สืบค้นเมื่อ 13 กรกฎาคม 2562, จาก
wiki.kpi.ac.th/index.php?title.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2549). การค้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. ดุลพาห, 2553,
หน้า 30.
- อุดม รัฐอมฤต และ คณะ. (2544). การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตาม
มาตรา 28, หน้า 86. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.